

משנה - כלאים - עיקר תוי"ט

[פרק א](#) • [פרק ב](#) • [פרק ג](#) • [פרק ד](#) • [פרק ה](#) • [פרק ו](#) • [פרק ז](#) • [פרק ח](#) • [פרק ט](#)

פרק א

[משנה א](#) [משנה ב](#) [משנה ד](#) [משנה ה](#) [משנה ז](#) [משנה ח](#) [משנה ט](#)

פרק ב

[משנה א](#) [משנה ג](#) [משנה ד](#) [משנה ה](#) [משנה ז](#) [משנה ח](#) [משנה ט](#)
[משנה י](#)

פרק ג

[משנה א](#) [משנה ב](#) [משנה ג](#) [משנה ד](#) [משנה ו](#) [משנה ז](#)

פרק ד

[משנה א](#) [משנה ב](#) [משנה ג](#) [משנה ד](#) [משנה ה](#) [משנה ו](#) [משנה ז](#)
[משנה ח](#) [משנה ט](#)

פרק ה

[משנה א](#) [משנה ב](#) [משנה ג](#) [משנה ד](#) [משנה ו](#) [משנה ז](#) [משנה ח](#)

פרק ו

[משנה א](#) [משנה ב](#) [משנה ג](#) [משנה ד](#) [משנה ו](#) [משנה ט](#)

פרק ז

[משנה א](#) [משנה ב](#) [משנה ד](#) [משנה ה](#) [משנה ז](#) [משנה ח](#)

פרק ח

פרק ט

פרק א - משנה א

[א] החטים. כדי להורות ששנונים זוגות זוגות לכך הפסיק בזוג קמא ותני עלה אינן פלאים זה בזה: **[ב]** פלאים. כתיב שדך לא תזרע פלאים, הייתי אומר אפלו שני מיני חטים או שעורים, וכן לגבי בהמה אפלו שור שחור על גבי לבן, וכן לגבי בגדים, פרוש בבגדים צמר ופשתים יחדיו, מה זה לא זה ממין זה, אף פלאים שאסרתי לך בכל מקום לא זה ממין זה ולא זה ממין זה. ירושלמי: **[ג]** דאי לאו הכי לא היו אוסרין אלא באותו מקום בלבד כבסוף פרק ה': **[ד]** והשעועית. מפני שמשעשעות את הלב ומהלכת את בני מעים, ירושלמי. כלומר שמטמטמת את הלב. ומשעשעת מלשון ועיניו השע (ישעיה ו). וטח את הבית, תרגום וישוע:

פרק א - משנה ב

[ה] הם דומים קצת לבצלים ולשומים בהיותם ירקים עדן שלא נתבשו עדן: **[ו]** רצונו לומר כך, דלעת מרה דאותו המין שהוא כך וטומנין ברמץ, בה עסקינן, והיא היא רמוצה. ועין בתוספות יום טוב:

פרק א - משנה ד

[ז] הפרישים. פרישין בלשון אשכנז קוויט"ו, עזרדין בלשון אשכנז שפייארליניג:

פרק א - משנה ה

[ח] הואיל וטעם הפרי זה רחוק מטעם פרי זה ביותר, הר"מ. מה שאין כן לפת ונפוץ דמשנה ג' שאין רחוקו רחוק גדול הקלו מפני דבר אחר שהם דומין בו דמיון גדול עד שיראו כשני גונין ממין אחד, שאין הולכין בכלאים אלא אחרי מראית העין, אלא אם כן טעם פרי זה רחוק מטעם פרי זה ביותר. תוספות יום טוב בשם הר"מ:

פרק א - משנה ז

[ט] אילו באילן. אף על גב דכבר תני לה במשנה ד' חזר כאן לפרושי דהא דאיתא פלאים באילן הינו דוקא בהרפכה, דאלו לזרע שני מיני זרע אילנות מתר: **[י]** רבי יהודה מתיר ירק באילן. הוא הדין איפכא, דמאי שנא. וטעמו דרבי יהודה שסובר דדוקא כשעל ידי ההרפכה הן מתאחין ונעשה על ידיהן פרי או ירק משנה אסרה התורה משום פלאים, אבל ירק ואילן שאינם מתאחין להשתנות אף על פי שיונקים זה מזה לא אסרה התורה. תוספות יום טוב:

פרק א - משנה ח

[יא] כי מה שחוצב ומחלק הארץ בישר לחלקים שוים נקרא חצוב: **[יב]** משמרתו. החלמית מרטיב הזרע ושומר עד שיהא הזרע נשרש בארץ:

פרק א - משנה ט

[יג] תחת הגפן. שהוא רד ובנדאי יעברו שרשי הלפת וצנונות בו, אפלו הכי מתר: **[יד]** דרגילות הוא שמתוספים מחמת לחלוחית הקרקע אפלו כשמןחים בחלון: **[טו]** הרי זה פלאים. לחיוב מלקות, אבל לענין אסור אפלו בלא זריעה כאחת יש אסור ואסור לקימן כדמוכח להלן: **[טז]** רבי יהודה אומר כו'. כהאי גוונא פליגי בפרק בתרא לענין פלאי בגדים, דלרבי יהודה שלש תכיפות הוה חבור ולרבנן אפלו שתי תכיפות:

ב

פרק

פרק ב - משנה א

[א] ימעט. או מוסיף על סאה או פוחת מרבע, ואף דכל האסורין שרבה עליהם מזיד אסור, הכא האסור אינו אלא מראית העין: **[ב]** דדבר תורה חד בתרי בטל אלא דחכמים אסרו מפני מראית העין והם אמרו דפחות מרבע לקסאה מתבטל:

פרק ב - משנה ג

ג אָזרע. וואָף על פּי שְׁהַצְמָחִים נִפְרִים הֵם שְׁבוּדָאֵי יְהִפְדָּ כָּלָם, אָפְלוּ הֲכִי יְהִפְדָּ מִתְחֵלָה. תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: **ד** כְּתִלְמִי. תֵּלָם הוּא בְּקַע שְׁעוֹשָׁה הַמְחַרְשָׁה בְּעֵבְרָה בְּאַרְץ, וְהוּא מְלֻשׁוֹן עַל תְּלָמִי שְׂדֵי (הוֹשַׁע י): **ה** יִשְׂרָיִר. יֵשׁ לְפָרֵשׁ בְּכָל הַבַּיִת סָאָה רַבַּע בְּמָקוֹם אֶחָד, וְיֵשׁ לְפָרֵשׁ דְּכִשְׁתַּצְטָרֵף מֵה שְׂאִינוּ חָרוֹשׁ לֹא יַעֲלֶה לְרַבַּע. הַר"שׁ:

פרק ב - משנה ד

ו לְדַגְמָא נְקִיט תְּבוּאָה וְהוּא הַדִּין קִטְנִיּוֹת וְזָרְעוֹנֵי גְנָה שְׁנִקְרְאִים זְרִיעָה. וְהוּא מְשָׁאֵל לְנֶרֶק: **ז** הוֹפְדָּ. פְּרוֹשׁ לְאַחַר שְׁהִתְלִיעָה: **ח** אֲשֵׁרֵשׁ. נִגְזַר מִמֶּלֶת שְׂרֵשׁ, וְעַנְיָנוּ לְכָרֶת הַשְּׂרֵשׁ וְלַעֲקֹר אוֹתוֹ, כְּמוֹ וְשִׁרְשָׁד מְאַרְץ חַיִּים (תְּהַלִּים): **בב**:

פרק ב - משנה ה

ט לְפִי שֶׁהוּא נִסְפַח אֶל קִצִּיר הַשָּׁנָה שְׁעֵבְרָה, מְלֻשׁוֹן וְנִסְפָּחוּ עַל בַּיִת יַעֲקֹב (יִשְׁעִיָּה יד). הַרְמַבְּיָן: **י** פְּרוֹשׁ אַחַר. דָּאִין מְחִיבִין אוֹתוֹ לַעֲקֹר דְּלִיכָא אֲסוּרָא שְׁהָרִי הוּא לֹא זָרְעוֹן אֶלָּא מְאֲלִיחוֹ בָּאוּ, וּמְשׁוּם מְקִיָּם כְּלֵאִים לִיכָא מְשׁוּם דְּקִשָּׁה לְהוּ עֲשָׁבִים, וְדוֹקָא הֵיכָא דְנִיחָא לִיה חִיבוּהוּ חֲכָמִים שְׁלֹא יַחֲשְׁדוּהוּ שְׁזָרְעָם. ר"י בְּתוֹסְפוֹת:

פרק ב - משנה ז

יא וּרְצוֹנוֹ לומר מְכַל אֵיזָה תְּבַנִּית שְׁתֵּהִיָּה בֵּין מְשֻׁלָּשׁ בֵּין מְרַבַּע אוֹ שְׂאָר תְּבַנִּית. הַר"מ: **יב** נִכְנָס. דָּמֵן הַתּוֹרָה לֹא נֶאֱסָר אֶלָּא כְּשִׁזְרַע בְּמַפְלַת יָד, וְרַבְּנָן אֲסָרוּ כָּל מְקוֹם שֶׁיֵּשׁ מְרֵאִית הָעֵין, וּלְפִיכָד הַתִּירוֹ עַל כַּמָּה דְרָכִים. ר"מ: **יג** וּבִלְבָד שְׁיִסְמַכְהוּ לְשִׁדָּה חֲבָרוּ. הַר"מ: **יד** וְנִמְצָא כְּזוֹרַע לְהַשְׁחֵתָהּ. הַר"מ:

פרק ב - משנה ח

{טו} דְּעָקֵר קָפִידָא אַקִּיּוּם כְּלָאִים, אֲבָל אֲזִרְיַעָה לִּיכָא קָפִידָא דְּבַמְתַּפּוֹן לְבַדֵּק קִימִינּוּ, אֶלָּא שְׂמִפְנֵי שְׂמִזִּיקִין יֵאמְרוּ הַרְוֵאִים שְׂלִקְיוּמָן זְרַעוּ: **{טז}** מְפָרֵשׁ בְּפָרֵק ב' דְּפָאָה אַרְבַּע אַמּוֹת: **{יז}** הוֹאִיל וְלֹא נַעֲשָׂה לְשֵׁם גֶּדֶר, שְׂאֵלוּ נַעֲשָׂה לְשֵׁם גֶּדֶר סָגִי בְּגִבּוֹהַ עֲשֶׂרָה וְרַחֵב כָּל שְׁהוּא. תּוֹסַפּוֹת יוֹם טוֹב:

פרק ב - משנה ט

{יח} דְּאֵלוּ אַרְזָא הִינּוּ מִשֶּׁר: **{יט}** וְעַל שֵׁם שְׂמִתְחַלָּה קִדְּם הַזְרִיעָה חֲלֵק הַשְּׂדֵה לְחֲלָקִים קוֹרָא קַרְחַת בֵּין הַנְּשֹׂאָרִים בְּלַתֵּי זְרוּעִים וּבֵין הַנְּזָרְעִים: **{כ}** חֲרֻדְל. וּמִתְנִיתִין דְּלַעִיל דְּלֹא כְּרַבִּי מֵאִיר: **{כא}** אֲבָל בְּפָחוֹת מִכֹּן לֹא. וְהִינּוּ לְעֵנִין כְּלָאִים, אֲבָל לְעֵנִין פָּאָה הוּי כָּל עֲרוּגָה כְּשֵׂדָה בְּפִנֵּי עֲצָמָה כְּדַלְעִיל בְּמַסְכַּת פָּאָה פָּרֵק ג' מִשְּׁנָה ד': **{כב}** לֹאוּ בְּדוּקָא קֵאָמֵר שְׁהַשּׁוּרָת הַנְּשֹׂאָרוֹת אֵין צְרִיךְ לְחֲלָקֵם: **{כג}** עֲשֶׂר אֲסוּרוֹת. תִּימָה אֲמַאי לֹא יְהִי אֲפֵלוּ שְׁלֵשׁ עֲשָׂרָה מִתְרוֹת, וְהִינּוּ רֵאשׁוּנָה שְׁלִישִׁית וְחֲמִשִּׁית מִהַשּׁוּרָה הַרֵאשׁוּנָה, וְשְׁנָיָה וּרְבִיעִית מִהַשְּׁנָיָה, וְרֵאשׁוּנָה שְׁלִישִׁית וְחֲמִשִּׁית מִהַשְּׁלִישִׁית וְכוּ'. וְעֵין בְּתוֹסַפּוֹת יוֹם טוֹב בְּאַרְיִכוֹת:

פרק ב - משנה י

{כד} אֲכִילַת הַגֶּפֶן. יְרוּשְׁלָמִי, לֹא שָׁנוּ אֶלָּא אֲכִילַת הַגֶּפֶן, הָא גֶּפֶן עֲצָמָה לֹא, לָמָּה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא אֲסוּרָה בְּהִנְיָה. וְהָרִי הַקָּבֵר אֲסוּר בְּהִנְיָה, קָבֵר אֵין אֲסוּרוֹ נֶכֶר. וְעַבּוּדַת הַגֶּפֶן אֵין אֲסוּרָה בְּהִנְיָה, אֶלָּא כְּרַבִּי יִשְׁמַעֵאל דְּאָמֵר אֵין עֲבוּדָה לְגֶפֶן יְחִידִי. וְהָא דְּקָרִי לִיה אֲכִילָה לְפִי שְׁנַרְאִית נֶאֱכַלַת סְבִיבוֹתֵיו, שְׂאֲסוּר לְזַרְעָה: **{כה}** רְצוּנוּ לומר בְּסַלַע שְׂאִינוּ גְבוּהַ עֲשָׂרָה אָף עַל גֶּב דְּרַחֵב אַרְבַּעַה דְּאִי רַחֵב אַרְבַּעַה וְגְבוּהַ עֲשָׂרָה כו': **{כו}** וְאִם כֹּן לֹא פְּלִיג אֶלָּא אֲרַחֵב אֲבָל בְּאַרְזָא סְבִירָא לִיה נְמִי עֲשֶׂר אַמּוֹת וּמְחַצָּה. וְכִיּוּצָא בְּזָה אֲשַׁכְּחוּן בְּסוּף פָּרֵק ג' דְּתַנּוּ שְׂשָׂה טַפְחִים רַחֵב וְלֹא תַנּוּ לְאַרְזָא בְּכַמָּה

פרק

ג

פרק ג - משנה א

[א] ערוגה. לשון עברי הוא, מערגות מטעה (יחזקאל יז): **[ב] זורעים כו'.** כדתנן בפרק ט' דשבת כי כארץ תוציא צמחה וכגנה זרועיה תצמיח. ושם פרשתיו בסיעתא דשמאי: **[ג] זרעונים.** זה השם זרעונים כולל לכל הנזרע, אבל בכאן הפונה לזרעים מיוחדים והם הזרע של מיני ירקות וכדתנן בריש מתניתין דלקמן. הר"מ: **[ד]** ואם תאמר יזרעו תשעה מינין בערוגה, ארבעה בארבע קרנות, וארבעה באמצע כל רוח, ואחד באמצע, דכל אחד רחוק מחברו שלשה טפחים. ויש לומר דכלי האי הוי ערבוב. עוד יש לומר דהשתא יכול לזרע הרבה מכל מין שברוח, תוספות. וכתבו עוד דאף על גב דבערוגה שהיא חמשה על חמשה יש באלקסונה שבעה, דכל אמתא ברבוע אמתא ותרי חמשי באלקסונה, ויכול לזרע בארבע קרנות ובאמצע, ותרי ר"י דהא מקרא ילפינן ואין להעמיד המקרא בענין זה שאינו שעור לא ליניקה ולא לשום דבר: **[ה]** שלא אסרה תורה אלא במפלת יד וקרא דהקא דקפיד אערבוב אינו אלא אסמכתא: **[ו]** ומכל מקום צריך שיניח קצת להפריש ביניהן כדפרש רש"י בגמרא: **[ז]** ושעור שלשה טפחים הינו עם מקום הזרעים. כתב הר"ש והא דתנן לעיל בפרק ב' ירק בירק ששה טפחים הני מילי בשדה גדולה שיש בה ירק הרבה, אבל הקא דאין זורע מכל אחד ואחד אלא מעט לא חישנין, ודכותה אשכחון גבי תבואה בית רבע דאמרינן בירושלמי שרשאי לזרע חמשה מינין בבית רבע אחד דבכל מקום שאין זורע מכל מין ומין אלא מעט לא חישנין אלא ליניקה: **[ח] גבוה טפח.** וגם ברחבו טפח כדאיתא בגמרא שבת דף פ"ה מדרבי יהודה דאמר לקמן משנה ג' רחב הפרסה, וכתבו התוספות דאף על גב דרבי יהודה לקמן לא מירי אלא לענין הפסק, נראה לגמרא דלא שגא לגבול דהוא הדין נמי ששעורו טפח: **[ט] שלשה כו'.** ותימה שלשנים עשר זרעים צריך שתים עשרה מרחקין וכל מרחק שלשה טפחים הם שלשים וששה טפחים, ואין בכל הגבולים סביב כי אם עשרים ושמונה טפחים, לשנים לכל אחד שמונה טפחים ולשנים לכל אחד ששה טפחים. ולכו נראה לי שעל כל גבול הוא זורע שלשה. וכך יכול לעשות, שפניח

טַפַּח הַסְמוּכָה לְקָרוֹן וְזוֹרַע מִיּוֹן אֶחָד וּמְנִיחַ שְׁלֹשָׁה טַפָּחִים וְזוֹרַע, וּמְנִיחַ עוֹד
שְׁלֹשָׁה טַפָּחִים וְזוֹרַע, וְנִמְצָא שְׁיֵשׁ עוֹד טַפַּח פְּנוּי בְּקָרוֹן הַשֵּׁנִי, וְכֵן הוּא עוֹשֶׂה
לְכָל גְּבוּל וּגְבוּל, וְנִמְצָא שְׁיֵשׁ בֵּין מִיּוֹן וּמִיּוֹן שְׁלֹשָׁה טַפָּחִים שְׁעוֹר הִרְחָקָה,
מִלְבָּד בְּאוֹתָן שְׁסָמוּכוֹת לְקָרְנוֹת שְׁאִין בִּינֵיהֶם הִרְחָקָה לְפִי שְׁאִין צְרִיכִין,
שְׁיֵשׁ הֵכָר בְּדָרְךְ שֶׁנִּזְרָעִין שָׁזָה נִזְרָע צָפוֹן וְדָרוֹם וְזָה מִזְרָח וּמַעֲרֵב כְּדַכְתָּב
הַר"ב בְּרִישָׁא. שְׁהָרִי כְּתַבְתִּי שְׁרַחֵב הַגְּבוּל טַפַּח, וְנִמְצָא שֶׁזוֹרַע בְּאֶרֶץ טַפַּח
וְיֵשׁ הֵכָר בְּזָרִיעָתוֹ כְּמוֹ שְׁכַתְבְּתִי. מָה שְׁאִין כֵּן בְּרִישָׁא שְׁאִם יִזְרַע תַּשְׁעָה
הוּי עַרְבוּב כְּמוֹ שְׁכַתְּבוּ הַתּוֹסְפוֹת, לְפִי שְׁאִין כָּאֵן הֵכָר, וְעוֹד שְׁלֹא יוּכַל
לְזָרַע מִכָּל מִיּוֹן כִּי אִם גָּרָעִין אֶחָד. תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: **[י]** מִפְּנֵי כּוֹ'. וְהִרְחַקְתָּ
שְׁלֹשָׁה טַפָּחִים לֹא מִהֵנִי דְאֶכְתִּי הוּי נִרְאָה מְעַרְבָב וְאִף עַל פִּי שְׁאִין יוֹנְקִין
זֶה מִזָּה. אַבְל בְּעָרוּגָה פְּשוּטָה דְרִישָׁא רִשָׁא לְטַע אֶפְלוּ רֹאשׁ לִפְתַּי בְּאֶמְצַע,
לְפִי שְׁאִין כָּאֵן אֶלֶּא אֲרַבְעָה מִיְנֵין לְאֲרַבְעַת הַרוֹחוֹת לֹא נִרְאָה כְּעַרְבוּבָא. כְּדָ
נִרְאָה לִי. תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: **[יא]** שְׁשָׁה. דְרַשׁ זָרַע זָרַעָה זָרַעָה זָרַעָה זָרַעָה
כְּלוּמָר דְּמַצִּי לְמַכְתָּב זָרַע דְּמַשְׁמַע חֵד וְזָרַעָה מַשְׁמַע תְּרִי וְזָרַעָה מַשְׁמַע
תָּלַת וּכְתִיב זָרַעָה הֵרִי אֲרַבְעָה וּכְתִיב תּוֹצִיא צְמָחָה תּוֹצִיא חֵד וְצְמָחָה
חֵד כְּמוֹ לְתַנָּא קָמָא, הֵרִי שִׂית. וְכִי רְמִיז קָרָא שְׁשָׁה זָרַעוֹנִים בְּעָרוּגָה בַּת
שְׁשָׁה טַפָּחִים, דְּקִים לִיהַ לְרַבִּי יְהוּדָה דְּשִׂית בְּשִׂית לֹא יִנְקִי, כִּי הֵיכִי
דְלָרְבָנָן בְּחֻמְשָׁה בְּשְׁשָׁה כּוֹ'. וְלֹא אֲתַבְּרָר כְּמָה הוּא שְׁעוֹר הִרְחַק לְרַבִּי
יְהוּדָה. וְעֵין תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: **[יב]** בְּאֶמְצַע. וְרַבִּי יְהוּדָה פְּלִיג בֵּין בְּרִישָׁא
וּבֵין בְּסִיפָא, וְהָכִי אֵיתָא בִּירוּשְׁלַמֵי:

פרק ג - משנה ב

[יג] כְּלוּמָר יוֹתֵר מְעָרוּגָה, וְלֹא שְׁדָה גְּדוּלָה מִמֶּשׁ, דְּהָא בְּמִשְׁנָה ט' לְעִיל
כְּתַב שְׁאִין רְגִילוֹת לְזָרַע מִן הַחֲרָדֵל שְׁדָה גְּדוּלָה. תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: **[יד]**
נִרְאָה דְגָרַס בְּמִתְנִיתִין גוּבָל וְלֹא גְבוּל: **[טו]** הַתֵּלָם. וְרַחֵב הַתֵּלָם שְׁשָׁה, וְכֵן
בְּאֻמַּת הַמַּיִם, וְזוֹרְעִים לְרַחֵבָה שֶׁל אֵמָה שְׁהִיא כְּמוֹ כֵן שְׁשָׁה, וּכְשִׁיבָשׁוּ
הַמַּיִם דַּחֲזִי לְזָרִיעָה. הַר"שׁ: **[טז]** הַר"שׁ. וְלִטְעָמִיהָ אֲזִיל שְׁפִרְשׁ לְעִיל
דְּהַהֲרַחְקָה הִיא טַפַּח וּמְחָצָה וּכְדַעַת הַר"מ, אַבְל הַר"ב שְׁסוּבָר כְּרִישָׁא
שְׁצָרִיךְ שְׁלֹשָׁה טַפָּחִים הֵנָּה בְּרַחֵב הַשְּׁשָׁה לֹא יוּכַל לְזָרַע כִּי אִם שְׁלֹשָׁה
גָּרָעִינוּ, וְלָכֵן אֲנִי אוֹמֵר שְׁלָפוּם רִיהֶטָא הֶעֱתִיק לְשׁוֹן הַר"שׁ. תּוֹסְפוֹת יוֹם
טוֹב:

פרק ג - משנה ג

{יז} ועד ראשו. שְׁתֵּי הַקְּצוֹת כֹּל אֶחָד רֹאשׁ וְסוֹף: **{יח}** כְּלוּמַר שֶׁהַהֶפֶסֶק הוּא הַזֶּרַע הָאֲחֵר שֶׁנִּזְרַע בְּתֵלֶם, אֵף עַל פִּי שְׁמִקִּיף בְּשִׁלְשָׁה רוּחוֹת זֶרַע הַשָּׂדֶה, כִּינּוּן שֶׁהוּא תֵלֶם וּבִצֵּד הַרְבִּיעִי אֵין בּוֹ זֶרַע שֶׁעֲכָשׂוּ אֵינּוּ חֲבוּשׁ הַיּוֹ הֶפֶסֶק. וְעֵינָן תּוֹסֵפוֹת יוֹם טוֹב בְּשֵׁם הַר"שׁ: **{יט}** וְצָרִיד לְחַלֵּק בֵּין תֵּלֶם סֵתֵם דְּהִקָּא לְתֵלֶם שֶׁל פְּתִיחַ בְּמִשְׁנָה ו' פָּרָק ב':

פרק ג - משנה ד

{כ} ומשמע דְּכִי נִסְמְכוּ מִיְהוּ שְׁתֵּי הַשּׁוּרוֹת שֶׁל קִשּׁוּאֵין שָׂרִי, וְאִם כֵּן הָא דְתַנּוּ בְּרִישָׁא שְׁתֵּי שּׁוּרוֹת שֶׁל דְּלוּעִים שְׁתֵּי שּׁוּרוֹת שֶׁל פּוֹל לָאוּ דְּוָקָא אֶלָּא כִּי הָזֶה שְׁתֵּי שּׁוּרוֹת שֶׁל קִשּׁוּאֵין תּוֹ שָׂרִי אֶפְלוּ אַחַת שֶׁל דְּלוּעִים וְאַחַת שֶׁל פּוֹל דְּהָא אֵיכָּא שָׂדֶה, וְרִשָׁאֵי לְסַמּוֹד יָרֵק אַחַר בְּהֶפֶסֶקַת תֵּלֶם. תּוֹסֵפוֹת יוֹם טוֹב:

פרק ג - משנה ו

{כא} בְּצָלִים. וְיַחַד בְּצָלִים מִפְּנֵי שְׁאֵפְשָׁר שֶׁכֵּן הִיָּה הַמְּנַהֵג אֶצְלָם. הַרְמַב"ם: **{כב}** שֶׁל דְּלוּעִים. וְלֹא דָמִי לְמַתְנִיתִין דְּלַעֲיֵל שְׁיִכּוֹל לְטַע שְׁתֵּי שּׁוּרוֹת שֶׁל קִשּׁוּאֵים וְשְׁתֵּי שּׁוּרוֹת שֶׁל דְּלוּעִים וְשְׁתֵּי שּׁוּרוֹת שֶׁל פּוֹל הַמְצָרִי, דְּשָׂאֵנִי שׁוּרָה מִשְׁתֵּי שּׁוּרוֹת, וְעוֹד דְּכִינּוּן שְׁבָא לְעַקֵּר חֲמוּר טְפִי כְּדָא שְׁכָחוּן בִּירוּשְׁלָמִי: **{כג}** כְּלוּמַר וְתַנּוּ לַעֲיֵל בְּפָרָק ב' מִשְׁנָה ח' דְּבוּר הַיּוֹ הֶפֶסֶק:

פרק ג - משנה ז

{כד} וְטַעֲמָא דְּכִלְאֵי כָרִם אֶסּוּרִים בְּהִנָּאָה וְכִלְאֵי זְרַעִים מִתְרִים אֶפְלוּ בְּאִכְלָהָ כְּדִתְנּוּ בְּרִישׁ פָּרָק ח':

פרק ד - משנה א

{א} שָׁחַב. וְהוּא גְזוּר מִמַּלְתָּ קָרַח הוּא (עִיקְרָא יג) :

פרק ד - משנה ב

{ב} וְכֹן כָּתַב הַר"שׁ סָבִיב כְּמוֹ מַחֲלוּת. דְּעָתָם דְּמִסְתַּמָּא הַמְּקוּם הַפְּנוּי הוּא סָבִיב כָּל הַפְּרָס בֵּין הַגָּדֵר לְאַרְבַּע רוּחוֹתָיו. וְהוּא הַדִּין נְמִי אִם אֵינוֹ אֶלָּא מִצַּד אֶחָד. וְלִשׁוֹן הַר"מ מֵעֵנָן אַחֵר, רְצוֹנוֹ לומר עֲזִיבַת הַדָּבָר : {ג}

כְּדַתְנֵן בְּמִשְׁנָה ד' פְּרָק ב' דְּבָבָא בְּתָרָא :

פרק ד - משנה ג

{ד} וְלִהְר"מ אַרְבַּע אַמּוֹת וּמְחָצָה : {ה} גָּדֵר. אֲגַב שְׁהַזְכִּירוּ מְפָרֵשׁ לִיה, וְאֲגַב גָּדֵר מְפָרֵשׁ חָרִיץ. הַר"שׁ :

פרק ד - משנה ד

{ו} וְדָבָר זֶה הִלְכָה לְמִשְׁנֵה מְסִינֵי. הַר"מ : {ז} הַרְבֵּה. שְׁנַפְרָץ בְּמִקְוֹמוֹת הַרְבֵּה פְּרָצוֹת פְּחוּתוֹת מֵעֶשֶׂר אַמּוֹת וַיִּתְרוֹת מְשַׁלְּשָׁה טְפָחִים. הַר"שׁ : {ח}

מְרַבֶּה. שְׁתַּהֲיֶה מִדַּת הָעוֹמֵד מִן הַקִּיר יוֹתֵר מִמֵּדַת כָּל הַמְקוֹמוֹת הַפְּרוּצִים
בּוֹ כְּשֵׁיחֵיו נְכַלְלוֹת. הַר"מ:

פרק ד - משנה ה

[ט] שְׁתֵּי שׁוּרוֹת. וְכַתֵּב הַרְמַב"ם בְּפֶרֶק ז' וְכִמְּה יִהְיֶה בְּכָל שׁוּרָה, שְׁלֹשָׁה
גִּפְנִים אוֹ יוֹתֵר. וְהַשְּׁתָּא הָא דְתַנֵּן שְׁתֵּים כְּנֻגְד שְׁתֵּים וְאַחַת יוֹצֵאת זָנֵב הֵינּוּ
כִּי הוּוּ חֲמִשָּׁה נְטוּעִים בְּכַהֲאֵי גִּוְנָא הוּא דְהוּי כָּרִם, אֲבָל כִּי לֹא נְטוּעַ בְּכַהֲאֵי
גִּוְנָא צְרִיךְ שֵׁשָׁה, שְׁלֹשׁ לְכָל שׁוּרָה: **[י]** הַזֹּרֵעַ כּו'. קִדְּשׁ לְבַיִת הַלֵּל שְׁתֵּי
שׁוּרוֹת וְכַגּוֹן דְּזָרַע חוּץ לְכָרִם שֶׁהוּא נְטוּעַ חֲמִשׁ עַל חֲמִשׁ, דְּהֵינּוּ חֲמִשׁ
שׁוּרוֹת בְּכָל שׁוּרָה חֲמִשָּׁה, וְלְבַיִת שְׁמַאי מְקַדְּשׁ אוֹתָהּ שׁוּרָה חִיצוֹנָה שֶׁל צַד
הַזֶּרַע כְּשֶׁזָרַע בְּעִבּוּדַת הַכָּרִם שֶׁהוּא אַרְבַּע אַמוֹת, וְלְבַיִת הַלֵּל קִדְּשׁ [שְׁשָׁה],
שְׁלֹשׁ בְּשׁוּרָה חִיצוֹנָה וְשֹׁלֵשׁ שְׁכַנְגָדוֹן בְּשׁוּרָה שְׁנֵי. יְרוּשְׁלָמִי:

פרק ד - משנה ו

[יא] כְּזָה :: **[יב]** כְּזָה :: **[יג]** כְּזָה :: לְהַרְמַב"ם אַחַת. יוֹצֵאָה זָנֵב כְּזָה :
וְאַחַת בֵּינְתֵים כְּזָה :: וְאַחַת בְּאֲמָצַע כְּזָה ::, וְעַל פִּי צוּרָה שֶׁל הַרְמַב"ם ז"ל
הֵם כָּל הַכְּרָמִים בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל: **[יד]** עַד כּו'. הָא תַּוּ לָמָּה לִי. וְאֶפְשָׁר לִי
לומר דְּשְׁתֵּי צוּרוֹת הֵינּוּ אוֹתָהּ שֶׁל הַרְמַב"ם וְאוֹתָהּ שֶׁל הַר"ב שְׁתֵּי הֵם
רְאוּיִן לְהַקְרָא בְּשֵׁם יוֹצֵאָה זָנֵב. וְאַחַת מֵהֶן הִיא יוֹתֵר רְאוּיָה. וְאֵלּוּ לֹא חִזַּר
וְשָׁנָה עָלָיו הִנֵּה אֲמִינָא דְשְׁתֵּי הַצּוּרוֹת הוּוּ כָּרִם. וְאֲשַׁמְעִינָן דְּדוֹקָא אוֹתָהּ
הַיּוֹתֵר רְאוּיָה הִיא בְּכָלֵל כָּרִם וְלֹא הָאֲחֵרֶת. וְהַתַּנָּא סָמַךְ עַל שְׁבִימִיו הִיא
זְדוּעַ וּמְפָרֶסֶם אִיזוֹ הִיא הַצּוּרָה הַיּוֹתֵר רְאוּיָה. תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב.
וְהַתּוֹסְפוֹת חֲדָשִׁים תֵּרַץ דְּאֵתִי לְאֲשַׁמְעִינָן אֶפְלוּ יִהְיֶה אֶחָד בֵּינְתֵים אוֹ
בְּאֲמָצַע וְגַם אַחַת יוֹצֵאָה זָנֵב דְּהוּי כָּרִם, וְעַל דֶּרֶךְ זֶה יֵשׁ מְפָרְשִׁים לְקַמּוֹן
כָּרִם שְׁנַטוּעַ עַרְבוּבִיא:

פרק ד - משנה ז

[טו] וְהִינוּ כְּשֶׁהַזָּרְעִים הֵם שְׁלוֹ: **[זט]** לֹא שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אַמּוֹת כְּדָרְדָּרְךָ הַרְבִּים בְּפֶרֶק ב' דְּפֵאָה, אֲלָא שְׁבִיל הַדְּרָכִים לְרַבִּים. הַרְאַב"ד: **[יז]** גְבוּהַ מַעְשָׂרָה. דְּוָקָא נְמוּדָּ מַעְשָׂרָה מְצַטְרָפּוֹת, דְּאִי גְבוּהַ עֶשְׂרֵה אִינְן מְצַטְרָפּוֹת. וְהָא דְתַנְן גְבוּהַ מַעְשָׂרָה לְרַבּוּתָא דְרַבִּי יְהוּדָה אִם עָרְסוֹן כּוּי:

פרק ד - משנה ח

[יח] דְלַעֲיֵל לְעַנְיָן חוּצָה לָהּ וְהִכָּא לְעַנְיָן תּוֹכָה. וְזֶה שְׁאָמַר בְּירוּשְׁלַמִּי אָמַר רַבִּי אֶלְיעֶזֶר הַחֲמִירוּ תּוֹכָה יוֹתֵר מִחוּצָה לָהּ. וְטַעְמָא דְרַחוּק שְׂמִנָּה אַמּוֹת, דְּאִין שְׂדֵה פְּחוֹת מְאַרְבַּע אַמּוֹת כְּדַלְעִיל רִישׁ פְּרָקִין:

פרק ד - משנה ט

[יט] כְּלוּמַר וְלֹא מְשׁוּם אֲסוּר. הַר"ש. וְרַבִּי יְהוּדָה אָתָּא לְסִיּוּעֵי לְתַנָּא קַמָּא:

ה

פרק

פרק ה - משנה א

[א] אֵלִיבָא דְרַבִּי שְׁמַעוֹן דִּמְתַּנִּיתִין דְלַקְמוֹ, דְּהָא לְרַבְּנָן הוּי כָּרִם אֶפְלוּ בְּנִטּוּעוֹת בְּפְחוֹת מְאַרְבַּע אַמּוֹת. וְעַיִן בְּתוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב שְׁהָאֲרִיד, וּמּוּדָה דְהַגְמָרָא בְּפֶרֶק הַסְפִּינָה מוֹרָה דְכּוּ הַהֲלָכָה:

פרק ה - משנה ב

[ב] דְּצָרִיד לְחַרִּישַׁת שְׁוֹרִים אַרְבַּע אַמּוֹת כְּדִלְעִיל פָּרֶק ג' :

פרק ה - משנה ג

[ג] וְכָתַב הַר"ש דְּהֵינּוּ דְּאָמַר רַבִּי יְהוּדָה בְּפָרֶק דְּלִעִיל מִשְׁנָה ז' אִם עָרְסוֹן. וְדָבַר תִּימָה הוּא שְׁשָׁנָה לְשׁוֹנוֹ, וְשָׁמָּא עָרְסוֹן בְּיַד אָדָם וְכוּתֵּשׁ מִמִּילָא. תּוֹסְפּוֹת יוֹם טוֹב :

פרק ה - משנה ד

[ד] וְתִימָה דָּאָם כֵּן צָרִיד שְׁיִהְיֶה יוֹתֵר מֵאַרְבַּע אַמּוֹת דְּצָרִיד שְׁיִהְיֶה רְחוּק אַרְבַּע אַמּוֹת. וְכִי תִימָא דָּאִין הָכִי נָמִי, אִין זֶה בְּמִשְׁמַע לְשׁוֹן הַר"ב. וְעִין בְּתוֹסְפּוֹת יוֹם טוֹב: **[ה]** וְכָאֵלוּ אֲוִיר הַכָּרִם מִקִּיף הַזָּרַע שְׁבַבִּית, וְגָרַע מִשׁוֹמְרָה. וּבִירוּשְׁלָמִי דָּרִישׁ לָהּ מִקָּרָא (וְשַׁעֲיָה מֵב) וּבְבִתֵּי כְּלָאִים הַחֲבָאוּ, בֵּית שְׁמַחְבִּיאִין בּוֹ אֶת הַכְּלָאִים :

פרק ה - משנה ו

[ו] בְּרִישׁ בְּבֵא בְּתָרָא. וְהִטְעַם מִשׁוּם דְּכָתִיב לֹא תִזְרַע כְּרִמָּה כְּלָאִים, דּוּמְיָא דְּזִרְיָעָה דְּנִיחָא לִיה. תּוֹסְפּוֹת: **[ז]** וְהִטְעַם נִרְאָה לִי שֶׁכֵּן זֶה שְׁעוּרוֹ לְעִנְיָן בְּטוֹל כְּדִתְנֵן בְּמִשְׁנָה א' פָּרֶק ב' דְּעָרְלָה, וְעִין שָׁם בְּפָרוּשׁ הַר"ב. תּוֹסְפּוֹת יוֹם טוֹב :

פרק ה - משנה ז

ה וְחִיב לַעֲקֹר כְּשִׁירָאָה, וְאִם קִיָּמוֹ הָרִי זֶה קִדָּשׁ. הֶרְמַבִּיִּים: **ט** וְהִינּוּ כְּרַבִּי אוֹשְׁעִיָּא בִירוּשְׁלָמִי. אָבֵל הֶרְמַבִּיִּים פָּסֵק בְּחִבּוּרוֹ כְּרַבִּי יוֹחָנָן דְּהַכֵּל אֲסוּר בְּהִנָּאָה. וְהָא דְתַנּוּ יִנְפֹץ תַּרְצַי בִירוּשְׁלָמִי מִשּׁוּם דִּיּוֹתֵר רָאוּי לְקַבּוּרָה בְּעוֹדוֹ אָבִיב וְלַח מִשְׁהוּא רָאוּי לְשַׂרְפָּה, וְתַנּוּ בְּפֶרֶק ב' דִּתְמוּרָה כְּלָאִי הֶפְרָם שְׂדֵרְכוֹ לְשַׂרְף יִשְׂרָף שְׂדֵרְכוֹ לְקַבֵּר יְקַבֵּר: **י** תִּדְלַק. הוּא שְׁאָמַר הִפְתּוּב (דְּבָרִים כב) כִּן תִּקְדָּשׁ הַמִּלְאָה וְתִתְגַּוְמוּ דְלִמָּא תִתּוֹקֵד. הֶרְמַבִּיִּים. וְאִם רָאָה אוֹתוֹ וְקִיָּמוֹ הָרִי אֵלּוּ יִשְׂרְפוּ עִם הַגִּפְנִים הַסְּמוּכִים לָהֶם. הֶרְמַבִּיִּים. וְשַׁעוּר הַבִּיאָה דָּגוֹ הִינּוּ שְׁלִישׁ:

פרק ה - משנה ח

יא מִיָּנִי זְרָעִים. דְּכִתִּיב כְּרִמָּד לֹא תִזְרַע כְּלָאִים זְרָעִים הַדּוֹמִים לְכָרִם וּבְקִנְבוֹס וְלוֹף תּוֹלִין אֲשֶׁכּוֹלוֹת כָּמִין עֲנָבִים לְהַכִּי הָיוּ כְּלָאִים. רִשְׁיִי בְּמִנְחוֹת דָּף ט"ו. וְהֶרְמַבִּיִּים בְּפֶרֶק ה' נָתַן טַעַם שְׁנִיגְמָרִים עִם תְּבוּאוֹת הֶפְרָם. וּפְרַשׁ הַכֶּסֶף מִשְׁנָה שְׁכָמוֹ שְׁהַכָּרִם אֵינּוּ נִתֵּר עַד שְׁלֹשׁ שָׁנִים מִטַּעַם עֲרָלָה וְקִנְבוֹס וְלוֹף עוֹשִׂין לְשֹׁלֵשׁ שָׁנִים כְּדִלְעִיל פֶּרֶק ב' מִשְׁנָה ה':

ו

פרק

פרק ו - משנה א

א וְגַם הֶרְמַבִּיִּים בְּחִבּוּרוֹ כְּתִב כִּן. וְהַקְּשָׁה הֶרְאָב"ד דְּאֵמַאי צְרִיד הֶרְחָקָה מֵאַחוּרֵי הַכֶּתֵּל שְׁהָרִי הַכֶּתֵּל בֵּין הַגִּפְנִים וְהַזְרַע. וְתַרְצַי הַכֶּסֶף מִשְׁנָה דְּשִׁאֲנִי

הָכָא שְׁהַגְפִּינִים עֲרוּסִים עַל הַפְתָּל חֲזַר הַגָּדֵר לְהִיּוֹת כְּאֵלוֹ הוּא עֶקֶר
הַגְּפִינִים: **[ב]** וְלַעֲלֵל מִשְׁנָה ד' כָּתַב דְּאִין הִלְכָה כְּרַבִּי יוֹסִי, וְכֹן כָּתַב בְּמִשְׁנָה
ז' דְּלִקְמוֹן:

פרק ו - משנה ב

[ג] מִן הַמִּדְרָגָה. זֶה לְשׁוֹן הַרְמַבְיִים בְּחַבּוּרוֹ פֶּרֶק ח' גְּפִינִים שְׁהִיוּ נְטוּעִים
בְּמִדְרָגָה גְבוּהָה וְהָעָרִיס שְׁלָהוֹן יוֹצֵא וּמִסְכָּד עַל הַשָּׂדֶה: **[ד]** וְהִטְעַם מִדְתָּנוּן
רַבִּי אֶלְיָעֶזֶר אוֹמֵר, מִשְׁמַע שְׂבָא לְחֵלֶק, וְאִם כֹּן רַבִּי אֶלְיָעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב לֹא
סָבִירָא לִיהָ הַכִּי, וּמִשְׁנַת רַבִּי אֶלְיָעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב קָב וְנָקִי. תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

פרק ו - משנה ג

[ה] וְהִינוּ עָרִיס, אֶלָּא שְׁהָעֲצִים וְהַקְּנִים עֲצָמוֹן הוּן וְקָרְאִים אֶפִּיפִירוֹת.
הַרְמַבְיִים:

פרק ו - משנה ד

[ו] וְהִלְדֵּי הַחֲדָשׁ דְּהָכָא לֹא הָיוּ כְּמוֹ הַלְדֵּי הַחֲדָשׁ דְּלַעֲלֵל, דְּהָתָם פְּרוּשׁ שְׁהִלְדֵּי
עַל מָה שְׁנִזְרַע כְּבָר. וְעֵינֵן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: **[ז]** שֶׁל שְׁקָמָה. כְּלוּמַר וְזֶה
הַקּוּרָה מִשָּׁל סִדָּן שֶׁל שְׁקָמָה הָיָה. וְלִסְפָּרִים אַחֲרֵים בְּתוֹדֵי סִדָּן. וּפְרוּשׁ
שְׁקָמָה עֵינֵן מָה שְׁכַתְּבִנוּ מִשְׁנָה ח' פֶּרֶק קָמָא. תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: **[ח]** כֹּן הוּא
בְּתוֹסְפֵתָא. וְתִימָה שְׁהָרִי אֵילָן מֵאֲכָל הוּא וּמֵאִי צָרִיד לְהָאִי טַעְמָא. וְאוּלַי
שְׁכִינֹן שְׁהוּא מִין תְּאֵנָה מְדַבְּרִית לֹא חָשִׁיב כְּאֵילָן מֵאֲכָל. תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

פרק ו - משנה ו

[ט] לשון הרמב"ם ושעור טפח הנזכר בכל הש"ס ובו יהיה השעור תמיד, הוא ארבע אצבעות בגודל או שש באצבע אשר תחת הגדל, ושני השעורים שוין:

פרק ו - משנה ט

[י] ובלבד שלא יהיה בתוך עבודת עקר הגפן. הר"ש:

ז

פרק

פרק ז - משנה א

[א] ומשום הא דתנן בפרק לא יחפר מרחיקין את הזרעים מן הכתל כו' הצרף לפרש כן: **[ב]** בדלעת. שיבשה. והר"ב שכתב משום זרעים בדלעת כו' שהדלעת יבשה, והוי ליה לפרש כן משום הברכת הגפן עצמו. תוספות יום טוב:

פרק ז - משנה ב

[ג] מצטרפות. להיות כרם, ואם לאו אינן מצטרפות ודינן כגפן יחידית שעבודתו ששה טפחים. הר"ש: **[ד]** כלומר ובאמת יש בהן עדין לחות שהרי בימי הקיץ יחזרו לכמות שהיו, אלא אפלו בקיץ דנכר שהיא יבשה

שְׁהָרִי כָּל שְׁאָר הַגְּפָנִים לַחִים הֵם וְאֵלֹהֵי הַבָּזָה הַגָּפֶן לַחֵה הַיְתָה נִרְאִית
לַחֵה כְּשֶׁאָר הַגְּפָנִים, אֲפֹלוּ הִכִּי גִזְרִינוּ מִשׁוּם דָּגָם בְּקִיץ אִיכָּא גְּפָנִים כּוֹי.
וְגִזְרִינוּ בְּכָל גֶּפֶן יְבֹשָׁה מִשׁוּם מִרְאִית עֵינֵינוּ. כֶּד פְּרוּשׁ דְּבַרֵי הַר"ב. תּוֹסֵפוֹת
יוֹם טוֹב: {ה} כְּלוּמַר כְּשִׁיזְרַע צָמַר גֶּפֶן בְּכַרְס אֵינֹו מְקַדֵּשׁ לְפִי כּוֹי.
הַרְמַב"ם:

פּרָק ז - מִשְׁנֵה ד

{ו} אֵת גְּפָנֹו. כְּתָבוּ הַתּוֹסֵפוֹת סוּף פְּרָק הָעֵרֶל דֶּהוּא הַדִּין הַזֶּזְרַע כְּהֵהוּא
עֲבָדָא דְמִיתֵי בְּסִיפָא, אֲלָא נֶקֶט מְסַכְּדָּ מִשׁוּם רְבוּתָא דְתַנָּא קָמָא דְאָף
בְּמִסְכְּדָּ אָסוּר:

פּרָק ז - מִשְׁנֵה ה

{ז} יְרוּשְׁלַמִּי, וְנִרְאָה טַעְמָא מִדְּלָא כְּתִיב כְּלָאִים בְּכַרְמָדָּ וְכְתִיב כְּרָמָדָּ
כְּלָאִים, שְׁלָא סָמָדָּ כְּלָאִים לְכַרְמָדָּ, שְׁמַע מִנָּה דְבְּכָל מְקוּם אָסוּר כְּלָאִים.
תּוֹסֵפוֹת יוֹם טוֹב:

פּרָק ז - מִשְׁנֵה ז

{ח} כֵּן פִּרְשׁ הַר"ש גַּם לְגַרְסָא דִּיגְרָר בְּשֵׁנֵי רִישֵׁי"ן. וְגַרְסַת הַרְמַב"ם יְגַדֵּד
בְּשֵׁנֵי דְלַתִּי"ן מִלְּשׁוֹן (דְּנִימָל ד) גָּדוּ אֵילָנָא. וְקִשָּׁה דֶּהֱכָא תַנָּא יַחְתָּדָּ וּבְסִיפָא
יַחְזִיר. וְנִרְאָה דֶּהֱיֵנוּ טַעְמָא כְּמוֹ שְׁכֶתֶב הַרְמַב"ם בְּפְרוּשׁוֹ שְׁהַעֲנִפִים נִשְׁבְּרוּ
וְנִעְקְרוּ, וְכְלוּמַר דְּלָא נִעְקְרוּ מִשְׁרָשִׁיָּהוּ מִן הָאֵילָן דָּאִם כֵּן אֵין כָּאן עוֹד
קְדוּשׁ כָּלֵל, אֲלָא שְׁלָא נִשְׁבְּרוּ וְלָא נִעְקְרוּ לְגַמְרִי, אֲבָל אֵין לָהֶם תַּקְנָה
לְהַעֲמִידָם בְּנִטְיָה שְׁיִטָּה אוֹתָם מֵעַל גְּבִי הַתְּבוּאָה, וְחוֹתְכִין אוֹתָן מִמְּקוּם
שְׁנִשְׁבְּרוּ וְנִעְקְרוּ, וְזֶהוּ שְׁכֶתֶב הַר"ב וְיַלְקֻט, דְּשִׁיזְרַע בְּגְפָנִים הַמְּנַחִים עַל
הַתְּבוּאָה וְלָא שְׁיִזְרַע זֶה בְּתְבוּאָה: {ט} אֲלָא עֲנָבִים וְחֻטִּים. הַרְמַב"ם:

פרק ז - משנה ח

י הינו לגרסא משתשליש, ולגרסא משתשריש הכי נמי דכותה, שיש בו תבואה שהשרישה: **יא** אסור. בפסחים דף כ"ה אמר רבא תרי קראי כתיבי, כתיב הזרע וכתיב המלאה, הא כיצד, זרוע מעקרא בהשרשה, זרוע ובא הוסף אין לא הוסף לא: **יב** הכי משמע בירושלמי דלכלי עלמא הזרעים נאסרים אף על גב דהגפנים לא נאסרו. ולישנא דמתניתין נמי מוכחא דלא קדשו הגפנים, דהא תנן אסור ולא תני קדש. ועין בתוספות יום טוב בשיטת הרמב"ם ז"ל:

ח

פרק

פרק ח - משנה א

א כלומר עם החרצן זרעם במפלת יד כדלעיל פרק קמא: **ב** וצריך לומר דסברא הוא, כיון דלשרפה קימא הינו כדי שלא יהנה ממנו: **ג** לגדל ולקיים. כלומר לגדלן ולקיימן לעצמו שיהנה בהם. אבל בלגדל לחוד הנה משמע דטרח הגדול התר לו ולא שיהנה בהם. ואי תנא לקיים הנה אמינא לאחר שגדלו על ידי נכרי, אבל לגדלם הנה דומיא דזריעת כלאים ולתסר, הלכך צריכי תרוניהו. תוספות יום טוב: **ד** שבשניהם יש שני צדדים: **ה** פרוש שהם היו תוקעין עצמן לדבר הלכה, ושהיו אומרים אין לנו עסק אלא בתורה אבל לא במצות. תוספות חדשים: **ו** וטעמא משום דקל וחמר מעקרא פריכא, דאף בכלאי בהמה דוקא יחדיו כתיב. ואי מנח דף על שתי בהמות שהם שני מינים מתר לישב עליו. הרא"ש בסוף נדה:

פרק ח - משנה ב

[ז] בסוף פרק ה' דבבא קמא. ושם פסק דטמאה עם טמאה וטהורה עם טהורה אינן אסורין לחרש ולמשך כו' אלא מדרבנן: **[ח]** והרמב"ם מפרש למשך בהם העגלה או האבן וכדומה לו, ולהנהיג שיקשרם ביחד ויוליכם, וזה ענין שאמר הכתוב יחדיו רצונו לומר לחבר ביניהם וליתדם על איזה דרך שיהיה או לחרישה וזולתה:

פרק ח - משנה ד

[ט] ולעיל במשנה ב' מפרש דלמאן דאמר חוששין דכל מיני פרדות מתרין. וצריך לומר דנדאי למאן דאמר חוששין בלן מין אחד שסובר ביון שבשניהם יש שני צדדין חשובין כמין אחד, כי מה שיש בזה יש כמו כן בזה. אבל רבי יהודה שסובר דפרדות שאמותיהן בלתי שוות אסורים הנה אמינא דכמו שחושש לזרע האם כמו כן חושש לזרע האב, וכי נמי יש שני צדדים לכל אחד כו' הנה אמינא דניחוש לכל צד וצד שישתמש בצד אחר שאינו מינו, קא משמע לן דסברת רבי יהודה דאין חוששין כלל לזרע האב וכמאן דליתא. תוספות יום טוב:

פרק ח - משנה ה

[י] כמלא החבל: **[יא]** דחיה בכלל בהמה כדאיתא בפרק בהמה המקשה:

פרק ח - משנה ו

[יב] וכן כתב הרמב"ם. וטעמם דאלו לענין בלאים לא נפקא מנה, דכל שני מינים אפלו שניהם מין בהמה או חיה אסורים כדתנן במשנה ב' לענין לחרש, וכל שכן לענין הרבעה. והש"ך בסיומן רל"ז השיג על הר"ב בזה, דנפקא מנה דלרבנן מתר שור הבר עם השור כדפסק שם בשלחן ערוך,

וּלְרַבִּי יוֹסִי אָסוּר. תּוֹסְפוֹת חֲדָשִׁים: [יג] הוּא הַדִּין בְּאֲדָנִי שְׂדֵה נַמִּי הָאִי
נִפְקָא מִנָּה:

ט

פרק

פרק ט - משנה א

[א] יְרוּשְׁלַמִי כְּלוּמַר אֵילִים וְכָרִים, וְצָמֵר מוֹסֵב עַל שְׁנֵיהֶם. וְשְׁנֵיהֶם מִין
אֶחָד, אֶלָּא שְׁאֵילִים זְכָרִים וְכָרִים נְקֻבוֹת: [ב] צָמֵר וּפְשָׁתִים. בְּמִשְׁנֵה גִ'
פָּרֶק י"א דְּנִגְעִים תֵּנּוּ דְּבִגְדִים צְבוּעִים אֵינּוּ מִטְּמְאִין בְּנִגְעִים, וְלַעֲנִין כְּלָאִים
בֵּין לְבָנִים בֵּין צְבוּעִים, וְכֵן בְּגָדֵי כְּהֻנִּים לְבָנִים וְצְבוּעִים. וּבְהָא לֹא דְמִן
הֵנִי כְּלָלִי לְהַדְדִי: [ג] רְצוּנוֹ לֹא מֵרַחֵם כְּהֻנִּים הַדְּיוּטִים, וְלִהְכִי נִקְט בְּתַר הָכִי
אֲבָנִט, דְּאֵלוּ בְּבִגְדֵי כְּהוֹן גְּדוּל אֵיכָא נַמִּי מְעִיל אֶפּוֹד וְחֹשֶׁן: [ד] וְיִלְפִינּוּ לִיה
בְּפָרֶק קִמָּא דְחִלְיִן דָּף י"א מֵאַחֲרֵי רַבִּים לְהַטּוֹת דְּכָל הָאֲסוּרִים בְּטָלִים
בְּרַבָּא דְאִיתָא קָמוּ, וּבְמִידֵי דְיָבֵשׁ בְּיָבֵשׁ מִין בְּמִינוֹ אֶפְלוּ מִדְּרַבְּנָן אִין צְרִיד
יּוֹתֵר. וּבְתַר שְׂמָא אֲזִלִּין בְּמִין בְּמִינוֹ, וְאֶפְלוּ אִית לְחַד שֵׁם לְוִי, כְּדִאִיתָא
בְּפָרֶק בְּתָרָא דְעֵבּוּדָה זָרָה:

פרק ט - משנה ב

[ה] וְיָדְמוּ כְּאֵלוּ הֵם צָמֵר וּפְשָׁתִים מִפְּנֵי שֶׁהָאֶחָד מֵהַמִּינִים הֵהֵם חָלֵק כְּמוֹ
פְּשָׁתוֹן וְהַשְּׁנֵי יֵשׁ בּוֹ יָבֵשׁוֹת וְהוּא שְׁעִיר כְּמוֹ הַצָּמֵר: [ו] הוּא לְשׁוֹן הַרְמְבִ"ם.
וּבְפָרֶק בְּמָה מְדַלִּיקִין כְּתַב פְּרוּשׁ אַחַר: [ז] אֵינּוּ מוֹסֵב עַל וְהָאִידְנָא אֶלָּא
בְּא לֹא מֵרַחֵם דְּהַקְנָבוֹס שְׁרִי לְעוֹלָם שֶׁהַכֹּל מְכִירִין בּוֹ: [ח] יְרוּשְׁלַמִי. וּפְרִשׁ
הַר"ש מִטָּה שֶׁל חֲבָלִים שֶׁנִּשְׁקַע תַּחְתָּיו וְצָדִי הַכֹּר עוֹלִים עָלָיו, אֲבָל נִסְרִים
שֶׁל עֵץ קָשָׁה וְאֵינּוּ נִשְׁקַע: [ט] נוֹגַע בְּהוֹ. דְּאִז חִישִׁינּוּ שְׂמָא תַּפְרִד כּוֹי כְּמוֹ
שְׂכַתְבַּת הַר"ב מִשְׁנֵה ד': [י] וּבְרִישׁ הַתְּכַלֵּת מִיְתֵי לָהּ, וּמִשְׁמַע דְּאִירִי בְּטָלִית
קִטְנָה אֶף עַל פִּי שְׂאִין הַגְּדוּל יוֹצֵא בָּהּ עֲרָאִי. הַר"ש: [יא] וְהַרְמְבִ"ם לֹא
פְּרִשׁ דְּפִלְיָגִי, וְכֵן בְּחַבּוּרוֹ פָּסֵק לְתַרְוִיָּהּ. וְכַתֵּב בְּכֶסֶף מִשְׁנֵה שְׁטַעְמוֹ דְּהַכָּא

שְׂאֵנִי דְכִיּוֹן שֶׁהוּא לּוֹבֵשׁ מִמֶּשׁ הָרִי עֶבֶר עַל לֹא תִלְבַּשׁ שַׁעֲטָנָו, אֲבָל מוֹכְרֵי כֶסֶת לְשֵׂאֵנִים לּוֹבְשֵׁים מִמֶּשׁ אֲלָא מֵעֲלִים עֲלֵיהֶם מִתֵּר אִם אֵינּוּ מִתְכַּוֵּן:

פרק ט - משנה ד

{יב} וְאֵינֶם חֲתִיבִים חֲתִיבִים לְנֶהֱג בָּהֶם אֲסוּר וְלֹא שׁוֹם מִצְוָה מִמִּצְוֹת הַכְּתוּבִים כְּגוֹן צִיצִית וְתַפְלִין וּמְזוּזוֹת וְדוּמָה לְאֵלוֹ. הֶרְמֵבִים: {יג} עַל כְּתִיבּוֹ. וְטַעֲמָא מִשּׁוּם דְּלֹא שְׂרִינְן מִפְּנֵי שֶׁהוּא קָשָׁה אֲלָא בְּהַצָּעָה שֶׁהוּא מְדַרְבְּנָן, אֲבָל לֹא בְּהַעֲלָא שֶׁהוּא מְדַאֲרִיתָא. הֶרְמֵבִים:

פרק ט - משנה ה

{יד} מְסִיִּם הֶרְמֵבִים וּפְלִיגֵי אֲסִתְמָא דְלַעֲיִל מִשְׁנָה ב':

פרק ט - משנה ז

{טו} וְלֹא יִדְעֵנוּ טַעֲמָא מֵאֵי דְאֵין חוֹשְׁשִׁין שְׂיִהְיוּ עוֹשֵׂי הַמְּנַעַל הַהוּא נִזְקָרִים לְמַנְעֵ אֲפִלוּ חוֹט אֶחָד שֶׁל פְּשָׁתָן. וְהֶרְמֵבִים בְּחַבְרוֹ כְּתִב מְנַעַל שֶׁהוּא כְּלָאִים וְאֵין לוֹ עֶקֶב וּמִתֵּר לְפִי שְׁעוֹר הֶרְגֵל קָשָׁה הוּא וְאֵינּוּ נֶהְנֶה כְּשֶׁאֵר עוֹר הַגּוֹף, וּמִפְּרֵשׁ הַכֶּסֶף מִשְׁנָה דְּפָרוּשׁ זָרֵב הֵינּוּ שְׂבִימוֹת הַחֲמָה לּוֹבְשֵׁים אוֹתוֹ וַיֵּשׁ בּוֹ פְּשָׁתָן וְלַפְעָמִים מְשִׁימִים בּוֹ גַם כֵּן צָמַר כְּדֵי לְלַבֵּשׁוּ בִימוֹת הַקָּר, וּמָה שֶׁכְּתִב אֵין לוֹ עֶקֶב הוּא דְצוּרְתוֹ כִּד הוּא:

פרק ט - משנה ח

[טז] שוע טווי ונוז. תימה דפתח בטווי וארוג וסיים בשוע טווי ונוז. ובתוספות הקשה גם כן לפרוש הראשון שבדברי הר"ב דמתניתין משמע דארוג הינו נוז כדתנן שנאמר וכו'. ואומר רבנו תם דעל כרחק לאו למידרש כל שעטנז קאתי וכו'. ואם תאמר אמאי תני ארוג, יש לומר דכמו דתני טווי דמנוטריקון נפקא, הכי נמי תני ארוג דמדדרא דליחודו נפקא. ושוע ונוז דכתיבי בהדיא לא הוצרך להתנות בהם ברישא. ועין באריכות בתוספות יום טוב:

פרק ט - משנה ט

[יז] והרא"ש במסקנת נדה כתב דהך שרי טפי:

פרק ט - משנה י

[יח] והקפא. שהוא גם כן דרד ללבשו: